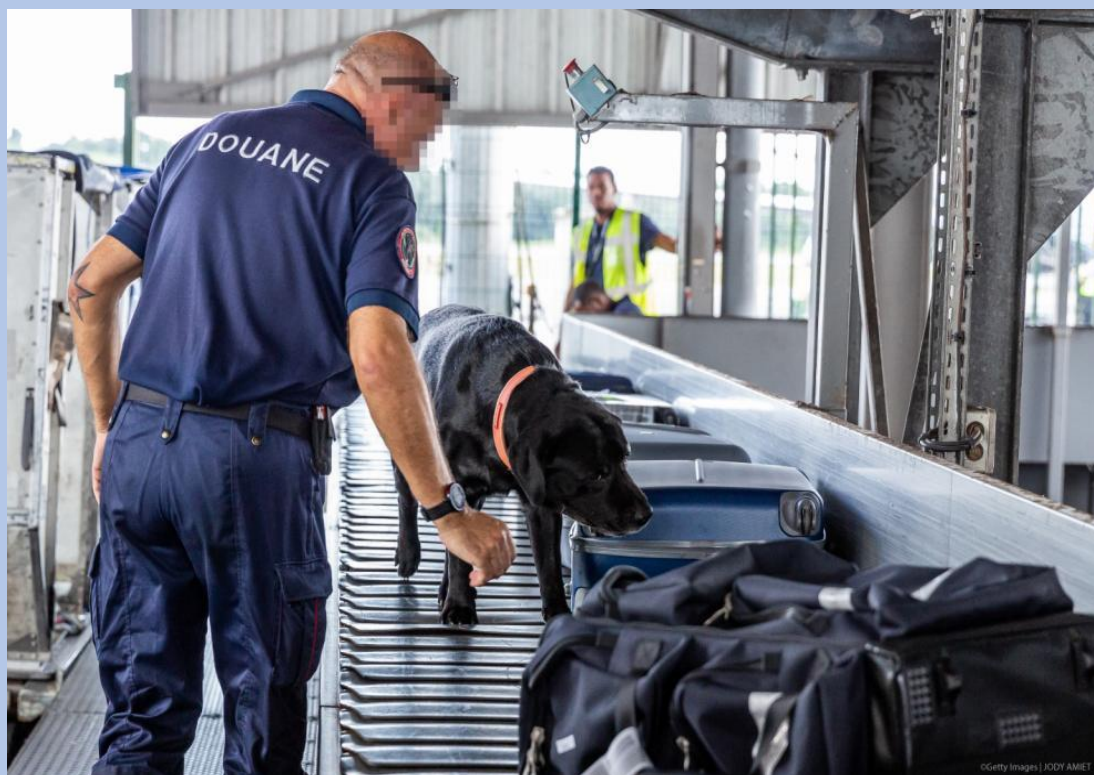

Iranian Independent Islamic Human Rights Commission
کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران
انجمن حقوق انسان الاسلامیه فی ایران

دیدگاه شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر در قبال راهبرد امنیت داخلی در اروپا

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

زمستان ۱۴۰۴

توضیحات مقدماتی کمیسیون:

کشورهای اروپایی چندین دهه است که ادعا دارند در سیاست های مختلف ملی و منطقه ای و حتی جهانی خود معیارهای حقوق بشر را مد نظر قرار می دهند. این ادعا در خیلی از موارد با عملکردهای خلاف آن ها نقض می شود چنانچه در سیاست خارجی همواره در کنار آمریکا و برخی از دیگر کشورهای غربی حامی برخی جنایت های شناخته شده بین المللی همچون حمایت از اسرائیل یا برخی رژیم های سیاسی بد نام ولی متحد خود هستند.

معمولا مدافعان دولت های اروپایی اعلام می کنند که اگرچه در سیاست خارجی این ضعف ها را دول اروپایی دارند ولی در سیاست داخلی وضعشان از بقیه کشورها بهتر است و همواره تلاش می کنند که چالش های حقوق انسانی را در جوامع خود شناسایی و مرتفع کنند. این گزاره اگرچه در برخی زمینه ها درست است اما در خیلی از موارد نیز نادرست و مورد نقض واقع می شود، چنانچه سالهاست مهاجران از عدم رعایت حقوق خود در اروپا می نالند یا بسیاری از فعالان حقوق بشر از تبعیض های مبتنی بر دین یا نژاد در اروپا می نالند یا اعلام می کنند که فضا در اروپا به سمت امنیتی شدن حرکت می کند و در چنین فضایی، شاهد شکل گیری محدودیت های متنوع بر حقوق مردم هستیم. چالش های اقتصادی و گسترش فشار معیشتی نیز از جمله دیگر زمینه هایی است که گلایه های متعدد مطرح می شود. در این روند، پرسشی که احتمالا به ذهن خیلی از مخاطبان محترم در کشورهای مختلف از جمله ایران می رسد این است که نهادهای فعال حقوق بشر در اروپا از جمله نهادهای ملی حقوق بشر در این خصوص چه می کنند و چه نقشی را ایفا می نمایند؟

احتمالا بسیاری از حقوقدانان و کارشناسان مطالعات بین المللی با سازوکارهای منطقه ای پیشبرد حقوق بشر در اروپا چون دیوان اروپایی حقوق بشر یا آژانس حقوق بنیادین اروپا آشنا هستند اما کمتر عملکردهای نهادهای ملی حقوق بشر این منطقه توجهات را به خود جلب کرده است. در گزارش حاضر یکی از اسناد مشترک نهادهای ملی حقوق بشر در اروپا که نظر خود را قبل از تدوین راهبرد اروپایی امنیت داخلی به نهادهای سیاستگذار اروپایی ارائه کرده اند، منعکس شده است با این هدف که بهتر روشن شود که اولاً سطح دغدغه های نهادهای ملی اروپا به مقوله امنیت و حقوق مردم در این حوزه چگونه است؟ و ثانياً این نهادها چه تجویزات حقوق بشری را مطرح می کنند؟

شایان ذکر است متعاقب ارائه نظر نهادهای ملی حقوق بشر در اروپا و سایر سازوکارهای ملی و منطقه ای، کمیسیون اروپا راهبرد جدید امنیت داخلی اروپا را تدوین و معرفی کرد که این سند به طور مستقل قابل بررسی و ارزیابی است

^۱ . برای ملاحظه جزئیات توضیحات کمیسیون اروپا در این زمینه و محتواهای ذیربط به لینک زیر مراجعه شود:

به ویژه از این حیث که معلوم شود دولت های اروپایی تا چه حد توصیه های نهادهای حقوق بشری را مد نظر قرار داده اند.

امور پژوهشی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران در نهایی سازی برگردان فارسی متن معرفی شده در این گزارش، معادل های انگلیسی برخی کلمات که حائز اهمیت هستند را در زیرنویس قید نمود، هم چنین برخی کلمات داخل براکت [] بر متن افزوده شد یا توضیحاتی در زیر نویس اضافه شد تا فهم متن با دقت بیشتری میسر باشد. به هر حال، بدون هر گونه داوری محتوایی در خصوص نظرات مطرح شده از سوی شبکه اروپایی نهادهای ملی در خصوص مقوله امنیت داخلی و حقوق بشر، امید است آگاهی های عمومی در خصوص مقوله امنیت و حقوق بشر و تطبیق این مباحث با نیازهای کشورمان و لزوم تحرک جدی تر برای رفع چالش های ذیربط، بیش از پیش ارتقا یابد و همه کمک دهیم تا جامعه ما ضمن تامین امنیت داخلی خود در مطلوب ترین وضعیت ها، از حیث رعایت حقوق انسانی نیز بهره مند از شرایط قابل قبول باشد.

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران
بهمن ۱۴۰۴

- ♦ ماخذ: سامانه شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر، سند مورد رجوع منتشره در ۱۳ مارس ۲۰۲۵
 - ♦ مجری روند برگردان انگلیسی به فارسی: خانم فاطمه بابایی فتلی دانش پژوهکارشناسی ارشد مطالعات اروپا و همیار افتخاری کمیسیون
 - ♦ ویرایش و نهایی سازی متن در امور پژوهشی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران، بهمن ۱۴۰۴
 - ♦ شناسه متن: ۰۴/۴/۴۰۶
- هر گونه نقل مطالب گزارش حاضر یا باز نشر جزئی یا کلی آن با ذکر ماخذ و رعایت استناد به امور پژوهشی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران، مجاز است.
- امور پژوهشی کمیسیون از هر گونه نظر و پیشنهاد مخاطبان ارجمند به ویژه صاحب نظران و کارشناسان محترم در راستای ارتقای تلاش ها استقبال می کند. مشارکت در فعالیت های عام المنفعه نیز برای همه میسر است.
- (www.ihrc.ir)

متن سند:

سند ارائه شده شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر در [روند تدوین] راهبرد امنیت داخلی اروپا

(۱۳ مارس ۲۰۲۵)

در بستر چالش برانگیز کنونی که از زوایای ژئوپلیتیکی، اقتصادی و امنیتی، اتحادیه اروپا و پیرامون آن را فرا گرفته است، شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر (ENNHRI) از ابتکار کمیسیون اروپا برای راه اندازی فرایند مشورتی درباره راهبرد امنیت داخلی اروپا استقبال می کند. شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر متشکل از ۴۹ نهاد ملی حقوق بشر [منطقه اروپا] است که اتحادیه اروپا و اروپای گسترده تر را پوشش می دهند و این شمول کشورهایمانند اوکراین را نیز در بر می گیرد که درگیر مخاصمات مسلحانه فعال هستند. کمیسیون اروپا این نهادها را به عنوان ضامن حاکمیت قانون و بازیگران کلیدی در پیشبرد اجرای حقوق بنیادین و منشور حقوق بنیادین اتحادیه اروپا^۲ به رسمیت شناخته است. در سطح جهانی نیز، هدف شانزدهم توسعه پایدار سازمان ملل متحد، نهادهای ملی حقوق بشر قوی و مستقل منطبق با اصول پاریس را به عنوان شاخص و عامل تحقق جوامع صلح آمیز، عادلانه و فراگیر برمی شمارد.

این سند بر پایه مأموریت های رسمی و تجربیات اعضای ما تدوین شده است و کمیسیون اروپا را از اهمیت حیاتی گنجاندن احترام به ارزش های معاهدات اتحادیه اروپا-یعنی حقوق بنیادین، دموکراسی و حاکمیت قانون-در راهبرد امنیت داخلی آتی [اروپا] آگاه می سازد. رویکرد مبتنی بر حقوق بشر در حوزه امنیت، اعتماد عمومی، انسجام اجتماعی و پاسخگویی نهادی را تقویت می کند و در نهایت جوامع را در برابر تهدیدات امنیتی تاب آورتر می سازد. علاوه بر این، سند حاضر تشریح می کند که چگونه شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر و [سایر] نهادهای ملی حقوق بشر می توانند از رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به [مقوله] امنیت در اتحادیه اروپا حمایت کنند و حوزه هایی را مشخص نمایند که همکاری بیشتر در آنها می تواند به جوامع صلح آمیز، عادلانه و فراگیر یاری رساند.

تقویت تلاش های امنیتی مستلزم اختصاص بودجه های بیشتر در ماه ها و سال های آتی خواهد بود، اما در عین حال شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر بر اهمیت حفاظت و تامین بودجه اختصاصی برای پاسداری از ارزش های

^۲. The European Commission

^۳. Charter of Fundamental Rights of the European Union

اتحادیه اروپا تأکید می‌ورزد- همان ارزش‌هایی که چارچوب امنیتی برای حراست از آن‌ها طراحی می‌شود. این امر به‌ویژه با توجه به کار جاری بر روی چارچوب مالی چندساله بعدی اتحادیه اروپا برای شکل‌دهی بودجه‌ای مؤثر و راهبردی اهمیت دارد.

شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر آمادگی خود را برای همکاری با کمیسیون اروپا و آژانس‌های اتحادیه اروپا در این ابتکار و اقدامات ویژه بیشتر در این حوزه اعلام می‌دارد. این راهبردی می‌تواند به تعامل معنادار میان کمیسیون اروپا، آژانس‌های اتحادیه اروپا و بازیگران مستقل حقوق بشر مانند شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر و [سایر] نهادهای ملی حقوق بشر منجر شود، چراکه تحقق تعهد اتحادیه اروپا به اروپایی امن‌تر و مطمئن‌تر برای همگان تنها در صورتی امکان‌پذیر است که ارزش‌های معاهدات اتحادیه اروپا-دموکراسی، حقوق بنیادین و حاکمیت قانون-در مرکز اقدامات اتحادیه اروپا باقی بمانند.

نقش نهادهای ملی حقوق بشر

نهادهای ملی حقوق بشر، نهادهایی مستقل با مأموریت دولتی هستند که دارای اختیارات گسترده‌ای برای حفاظت و ارتقای حقوق بشر در سطح ملی می‌باشند. نظارت، مشاوره و تعامل این نهادها با سیاست‌گذاران در سطوح داخلی، اروپایی یا بین‌المللی به اطمینان از همسویی تلاش‌های امنیتی با ارزش‌های الزام‌آور حقوقی اتحادیه اروپا و هدف شانزدهم توسعه پایدار سازمان ملل متحد کمک می‌کند و در عین حال به‌طور مؤثر به تهدیدات امنیتی در حال تحول پاسخ می‌دهند. این نهادها به‌عنوان ضامن‌های کلیدی دموکراسی عمل می‌کنند، رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به امنیت را ترویج می‌دهند و اطمینان فراهم می‌سازند که اقدامات اتخاذشده، حقوق بنیادین و حاکمیت قانون را تضعیف نمی‌سازند.

توصیه 7/CM/Rec(2024) کمیته وزیران شورای اروپا به کشورهای عضو در خصوص حفاظت مؤثر از حقوق بشر در شرایط بحران، کشورها را به تضمین مشورت و مشارکت به‌موقع، معنادار و فراگیر سازوکارهای نظارت مستقل- از جمله نهادهای ملی حقوق بشر- در فرآیندهای تصمیم‌گیری مرتبط با بحران تشویق می‌کند. شورای اروپا و کمیسیون اروپا نیز نقش کلیدی نهادهای ملی حقوق بشر مستقل و مؤثر را در تضمین انطباق سیاست‌های ملی با حقوق بشر و به‌عنوان بخشی از نظام کنترل و توازن و محیطی سالم برای دموکراسی و حاکمیت قانون به رسمیت شناخته‌اند.

حوزه‌های کلیدی برای مشارکت

[الف:] رویکرد حقوق بشر بنیان به امنیت^۴

از سال ۲۰۲۴، شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر و اعضای آن موضوع امنیتی سازی و تأثیرات آن بر حقوق بشر و حاکمیت قانون را به عنوان یک اولویت مورد توجه قرار داده اند. گزارش سال ۲۰۲۴ شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر با عنوان «وضعیت حاکمیت قانون در اتحادیه اروپا»^۵ پیامدهای امنیتی سازی مهاجرت، اقدامات مقابله با تروریسم و سایر سیاست هایی را برجسته می کند که خطر فرسایش حقوق بنیادین، حاکمیت قانون و انسجام اجتماعی را به همراه دارند. هنگامی که اقدامات امنیتی مهار کوتاه مدت [چالش ها] را بر راه حل های پایدار و مبتنی بر حقوق اولویت می دهند، می توانند شکاف ها را تعمیق بخشند، اعتماد به نهادهای دموکراتیک را تضعیف نمایند و در نهایت جوامع را کمتر امن و تاب آور سازند.

از این رو، شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر به طور مستمر اتحادیه اروپا و کشورهای عضو آن را ترغیب کرده است تا راهبردها و سیاست های امنیتی خود را با ارزش های معاهدات اتحادیه اروپا و چارچوب های حقوق بشری بین المللی همسو سازند. برای اطمینان از انطباق اقدامات امنیتی [دولتها] با استانداردهای بین المللی و منطقه ای، باید ارزیابی های مربوط به آثار حقوق بشری انجام شود، چراکه سیاست های پایبند به [اصول] تناسب، شفافیت و پاسخگویی^۶، پیشگیری و تاب آوری را تقویت می کنند، واکنش های مؤثر را تضمین می نمایند و خطرات تبعیض و به حاشیه رانده شدن^۷ [گروه هایی از مردم] را کاهش می دهند که در غیر این صورت می توانند منجر به [شکل گیری] جوامع دوقطبی و [بروز] مخاصمه شوند.

نهادهای ملی حقوق بشر می توانند از رویکردهای مبتنی بر حقوق بشر به امنیت، از جمله ارزیابی های تأثیر حقوق بشر، حمایت کنند. به عنوان مثال، عضو شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر در فنلاند، به طور فعال در توسعه راهبرد امنیتی فنلاند برای جامعه مشارکت داشته است. این امر امکان انعکاس نظرات نهادهای ملی حقوق بشر در همگراسازی ملاحظات حقوق بشر در چارچوب جامع امنیتی با وظایف راهبردی برای شاخه های مختلف دولت در جهت افزایش تاب آوری ملی را فراهم کرد.

^۴. Human Rights-Based Approach to Security

^۵. Securitisation

^۶. ENNHRI's 2024 State of the Rule of Law in the European Union report

^۷. Proportionality, Transparency, and Accountability

^۸. Marginalization

از این منظر، شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر همچنین از اینکه راهبرد امنیت داخلی اتحادیه اروپا به دنبال مشارکت ذینفعان در یک رویکرد کل نگر^۹ به جامعه است، استقبال می کند و آماده است تا تخصص نهادهای ملی حقوق بشر را برای پشتیبانی از رویکردی مبتنی بر حقوق بشر در راهبردهای آنی ارائه دهد.

ب) ارزش افزوده نهادهای ملی حقوق بشر در شرایط مخاصمه و پس از مخاصمه^{۱۱}

نهادهای ملی حقوق بشر در سراسر مرزها با یکدیگر همکاری می کنند، از تجربیات یکدیگر می آموزند و با همتای اوکراینی خود ابراز همبستگی کرده اند- از جمله از طریق ارائه حمایت اضطراری در آغاز جنگ. آنها به ویژه از حقوق پناهندگان فراری از جنگ حمایت کرده اند، از جمله از طریق اجرای دستورالعمل حمایت موقت اتحادیه اروپا در میان کشورهای عضو.

با توجه به افزایش تنش ها و قطبی شدن در سراسر قاره اروپا، عضویت گسترده شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر می تواند به مقابله با چنین چالش هایی یاری رساند- از جمله در چارچوب گسترش اتحادیه اروپا و همسایگی شرقی- از طریق مشارکت در تقویت حاکمیت قانون، حقوق بنیادین و اقدامات اعتمادساز. گسترش اتحادیه اروپا صرفاً امری مربوط به همسویی سیاسی نیست، بلکه یک سرمایه گذاری راهبردی در صلح، ثبات و رفاه قاره اروپا به شمار می رود.

نهادهای ملی حقوق بشر قوی و مستقل همچنین بازیگران کلیدی برای ایجاد صلح پایدار در جامعه خود محسوب می شوند. آنها می توانند رویکردی جامع نسبت به رسیدگی به نقض حقوق بشر- که غالباً هم علت و هم پیامد درگیری های خشونت آمیز هستند- اتخاذ کنند و از فرآیندهای پیشگیری، مدیریت و حل و فصل منازعات و همچنین صلح سازی حمایت نمایند. شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر «راهنمایی درباره نقش نهادهای ملی حقوق بشر در شرایط مخاصمه و پس از مخاصمه» را تدوین کرده است که هدف آن حمایت از نقش نهادهای ملی حقوق بشر در این شرایط است. این راهنما به تقویت فعالیت های نهادهای ملی حقوق بشر در جهت ارتقای ترویج و حفاظت از حقوق بشر در زمینه های درگیری و شکننده کمک می کند و بر آوارگی داخلی، حقوق اقتصادی و اجتماعی، تروریسم و مقابله با تروریسم، و صلح سازی تمرکز دارد.

ج) تروریسم و مقابله با تروریسم

^۹. whole-of-society approach

^{۱۰}: Added Value

^{۱۱}: Conflict and Post-Conflict

نهادهای ملی حقوق بشر در موقعیتی منحصر به فرد قرار دارند تا به گستره وسیعی از مسائل حقوق بشری که در چارچوب تروریسم و مقابله با آن بروز می کنند، رسیدگی نمایند. اقدامات تروریستی ذاتاً با مشخصه نقض حقوق بشر شناخته می شوند و نیازمند واکنش های فوری و هماهنگ از سوی مقامات دولتی هستند. نهادهای ملی حقوق بشر در تضمین انطباق اقدامات مقابله با تروریسم و اقدامات [ناظر به] اجرای قانون با [موازیان] حقوق بشر نقشی اساسی ایفا می کنند و از این طریق اعتماد عمومی، انسجام اجتماعی و پاسخگویی نهادی را تقویت می نمایند. پس از حملات تروریستی در اتحادیه اروپا طی دهه های اخیر، نهادهای ملی حقوق بشر (مانند نهادهای بلژیک، فرانسه و آلمان) طیف گسترده ای از اقدامات را انجام داده اند- از جمله ارائه مشاوره درباره انطباق اقدامات مقابله با تروریسم با حقوق بشر، انتشار گزارش های حقیقت یاب همراه با ارائه توصیه های [لازم]، یا رسیدگی به تأثیرات [ایجاد شده] بر قطبی شدن جامعه پیرو حملات تروریستی.

د: فناوری های نوظهور، از جمله هوش مصنوعی، و اطلاعات نادرست^{۱۲}

در حالی که فناوری های جدید مانند هوش مصنوعی مزایای مهمی را فراهم می آورند و به طور فزاینده ای توسط مقامات دولتی و در زندگی روزمره مردم استفاده می شوند، آن ها همچنین خطراتی برای امنیت و برای حفظ حاکمیت قانون، دموکراسی و حقوق بشر به همراه دارند- از جمله از طریق تقویت اطلاعات نادرست.

نهادهای ملی حقوق بشر این خطرات را از جمله از طریق افزایش آگاهی جامعه در مورد چالش های حقوق بشر مربوط به استفاده از فناوری های جدید و با کمک به تضمین نظارت و پاسخگویی عمومی در چارچوب هوش مصنوعی و دیجیتالی شدن، مورد توجه قرار می دهند. این نقش نهادهای ملی حقوق بشر همچنین در چارچوب قانون هوش مصنوعی اتحادیه اروپا^{۱۳} منعکس شده است، جایی که نهادهای ملی حقوق بشر مختلف در کشورهای عضو اتحادیه اروپا به عنوان نهاد حقوق اساسی^{۱۴} که در ارزیابی تأثیر حقوق اساسی طبق این قانون مشارکت دارند، منصوب شده اند. نهادهای ملی حقوق بشر از طریق تضمین گزارش دهی مبتنی بر شواهد و ادله معتبر^{۱۵} و از طریق مأموریت های ترویجی خود، به اطلاعات نادرستی که دموکراسی را تضعیف می کند، اعتماد به نهادهای دموکراتیک را تضعیف می کند و قطب بندی را تقویت می کند، نیز می پردازند.

^{۱۲} Disinformation

^{۱۳} The EU Artificial Intelligence Act

^{۱۴} Fundamental rights

^{۱۵} Evidence-based reporting

د] رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به مدیریت مرزها

یک رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به مدیریت مرزها [و] به افزایش امنیت کمک می کند و در عین حال به خطر قاچاق انسان، قاچاق [کالاها] غیر قانونی و نقض حقوق بشر، به ویژه گروه های مهاجر در موقعیت های آسیب پذیر، رسیدگی می کند. یک رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به مهاجرت ضروری است زیرا تحقق حقوق مهاجران را ارتقا می دهد و در عین حال به کشورها در انجام تعهدات قانونی خود تحت حقوق بین الملل و اتحادیه اروپا کمک می کند. این رویکرد آثار مثبت مهاجرت را هم برای مهاجران و هم برای جوامع پذیرنده به حداکثر می رساند، [فرایند] همگرایی^۷ و حاکمیت قانون را ارتقا می دهد و پاسخگویی و مدیریت مهاجرت را تقویت می کند.

نهادهای ملی حقوق بشر نقش کلیدی در نظارت، ترویج و حفاظت از حقوق مهاجران، به ویژه در مرزها، ایفا می کنند. در عین حال، آنها به تضمین پاسخگویی در صورت وقوع تخلفات کمک می کنند. چندین نهاد ملی حقوق بشر همچنین به طور منظم بر بازداشتگاه های مهاجرت و مراکز پذیرش، نظارت و گزارش می دهند، در حالی که در کنار این، می توانند شکایات را بررسی کنند. برخی از نهادهای ملی حقوق بشر قبلاً به عنوان سازوکارهای نظارتی مستقل پیش بینی شده در ماده ۱۰ ضوابط غربالگری اتحادیه اروپا^۸ منصوب شده اند. شبکه اروپایی نهادهای ملی حقوق بشر و اعضای آن همچنین از نزدیک با مسئول حقوق اساسی آژانس حفاظت مرزی و ساحلی اروپا^۹ همکاری می کنند تا رعایت حقوق اساسی در مرزها را تقویت کنند.

^۷. Human Rights-Based Approach

^۸. Integration

^۹. The EU Screening Regulation

^{۱۰}. The European Border and Coast Guard Agency

این نهاد را عموماً به صورت اختصاری و بر اساس تلفظ فرانسوی آن Frontex می نامند. همین عنوان نیز در متن بیانیه حاضر بکار رفته است (توضیح افزوده بر متن در کمیسیون)